

Środowisko Europy

Czwarty Raport Oceny
Streszczenie

Region paneuropejski – grupy państw w raporcie

Europa Zachodnia i Środkowa (EZŚ)

- Unia Europejska – 25 państw członkowskich (UE-25)
- Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA)
- Andora, Monako, San Marino

Europa Południowo-Wschodnia (EPW)

- Bałkany Zachodnie
- Bułgaria i Rumunia
- Turcja

Europa Wschodnia, Kaukaz i Azja Środkowa (EWKAŚ)

- Europa Wschodnia
- Azja Środkowa
- Kaukaz
- Obszar nieobjęty raportem

Środowisko Europy

Czwarty Raport Oceny
Streszczenie

Od Kijowa do Belgradu

Proces „Środowisko dla Europy” jednoczy obecnie 56 państw z trzech kontynentów w celu wspólnego zajęcia się kwestiami środowiskowymi. W ramach tego procesu, Europejska Agencja Środowiska przygotowała dla regionu paneuropejskiego serię raportów, które dostarczają aktualnych, istotnych dla polityki środowiskowej oraz wiarygodnych informacji na temat wzajemnych relacji pomiędzy środowiskiem a społeczeństwem.

Pierwszy wyczerpujący raport na temat stanu paneuropejskiego środowiska został zaprezentowany w Sofii w 1995 r. Kolejne uaktualnione raporty zostały przedstawione na Konferencjach Ministerialnych w Aarhus w 1998 r. oraz w Kijowie w 2003 r.

Niniejszy raport jest czwartym w tej serii. Tam, gdzie to możliwe, raport ocenia osiągnięte postępy, przede wszystkim w porównaniu do celów szóstego wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego oraz strategii środowiskowej dla państw Europy Wschodniej, Kaukazu i Azji Środkowej.

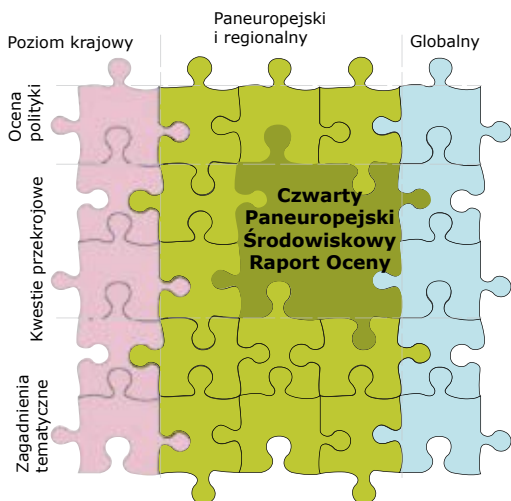
Raport został przygotowany w ścisłej współpracy z szeregiem organizacji międzynarodowych, instytucji rządowych oraz organizacji pozarządowych z całego regionu.

Pomimo godnego uwagi postępu w promowaniu polityki środowiska oraz zrównoważonego rozwoju regionu paneuropejskiego, nadal obecna jest „luka w realizacji” założeń zintegrowanej polityki.

Kontekst Czwartego Raportu Oceny

Źródło: Na podstawie Rysunku 1.5 z Czwartego Raportu Oceny.

Udana realizacja zależy od postawienia jasnych i realistycznych celów oraz mechanizmów monitorowania postępu.

Informacje z poszczególnych części regionu dotyczące środowiska nadal istotnie różnią się jakością, a przede wszystkim dostępnością i wiarygodnością danych. Wciąż istnieje potrzeba dalszych działań w kierunku nie tylko poprawy dostępu do potrzebnych danych i informacji, ale również dla pozyskiwania danych bardziej porównywalnych i wiarygodnych.

Tendencje społeczno-gospodarcze

Region paneuropejski jest skupiskiem różnorodnych kultur oraz środowisk. Region zamieszkuje ponad 870 milionów ludzi; ponad połowa z nich w Europie Zachodniej i Środkowej (EZŚ), czyniąc Unię Europejską (UE) jednym z najgęściej zaludnionych obszarów na świecie, z ponad 100 osobami na kilometr kwadratowy. Kontrastuje to poważnie ze stosunkowo nielicznymi populacjami Europy Wschodniej oraz Azji Środkowej, gdzie średnia gęstość zaludnienia wynosi poniżej 20 osób na kilometr kwadratowy.

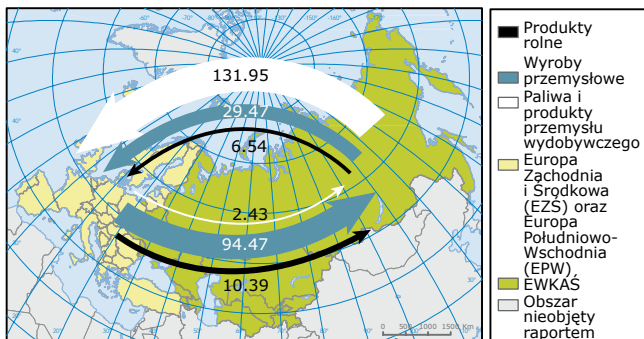
Ożywienie gospodarki w ostatnich latach spowodowało wzrost dochodu narodowego praktycznie we wszystkich państwach regionu paneuropejskiego. Tempo wzrostu gospodarczego było szczególnie wysokie w Europie Południowo-Wschodniej (EPW) oraz państwach EWKAŚ.

Region paneuropejski i jego podregiony: podstawowe wskaźniki społeczno-gospodarcze na 2005 r.

	Powierzchnia (1 000 km ²)	Ludność (miliony)	Dochód (PKB na głowę mieszkańca, USD)
Europa Zachodnia i Środkowa (EZŚ)			
EU-15	3 243	385	22 337
EU-10	729	74	5 594
EFTA i inne EZŚ	468	12	36 550
Europa Wschodnia, Kaukaz i Azja Środkowa (EWKAŚ)			
Europa Wschodnia	17 943	204	2 034
Kaukaz	186	16	1 112
Azja Środkowa	4 003	58	955
Europa Południowo-Wschodnia (EPW)			
Zachodnie Bałkany	264	22	2 236
Inne EPW	1 132	102	3 052

Źródło: Na podstawie Tabeli 1.2 z Czwartego Raportu Oceny.

Wymiana handlowa pomiędzy EZŚ/EPW i EWKAŚ w 2005 r. (miliardy USD)

Źródło: Mapa 6.1 z Czwartego Raportu Oceny.

W państwach EWKAŚ uzależnienie gospodarki od produkcji rolnej zmniejsza się na rzecz wzrostu w sektorze usług. Niemniej jednak, region EWKAŚ jest nadal stosunkowo bardziej zależny od rolnictwa oraz wydobycia minerałów, co powoduje duże obciążenie dla środowiska i wytwarzanie znacznych ilości odpadów.

Liczba niepodległych państw w regionie zwiększyła się z 33 w 1990 r. do 53 w 2007 r., w którym to czasie Unia Europejska rozszerzyła liczbę państw członkowskich z 15 do 27.

Środowisko i zdrowie: Jakość powietrza

Zanieczyszczenie powietrza, głównie przez drobne cząstki stałe i ozon przygruntowy nadal stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia — skraca średnią długość życia w EZŚ o niemal rok oraz ma negatywny wpływ na prawidłowy rozwój dzieci.

Poziom większości substancji zanieczyszczających środowisko wzrósł w EWKAŚ o ponad 10 % w wyniku ożywienia gospodarki, wzrostu transportu oraz nieskuteczności polityki ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem.

W EWKAŚ niska jakość danych uniemożliwia dogłębną ocenę zarówno jakości powietrza, jak i wynikających z niej konsekwencji. Jednakże ograniczona ilość dostępnych danych wskazuje, że głównym źródłem zagrożenia dla zdrowia w EWKAŚ i EPW są, podobnie jak w EZŚ, drobne cząstki stałe oraz ich toksyczne składniki.

Procentowe zmiany emisji (2000–2004)

Substancja zanieczyszczająca	EZŚ	EPW	EWKAŚ
Tlenek azotu (NO _x)	- 8.7 %	+ 5.7 %	+ 13.1 %
Dwutlenek siarki (SO ₂)	- 19.6 %	+ 1.5 %	- 10.3 %
Lotne związki organiczne (VOC)	- 13.6 %	- 12.3 %	+ 11.2 %
Amoniak (NH ₃)	- 2.6 %	- 5.7 %	- 14.4 %
Ozon	- 11.3 %	- 2.1 %	+ 11.5 %
Cząstki stałe (PM ₁₀)	- 9.7 %	+ 2.2 %	+ 12.6 %

Źródło: Tabela 2.2.1 z Czwartego Raportu Oceny.

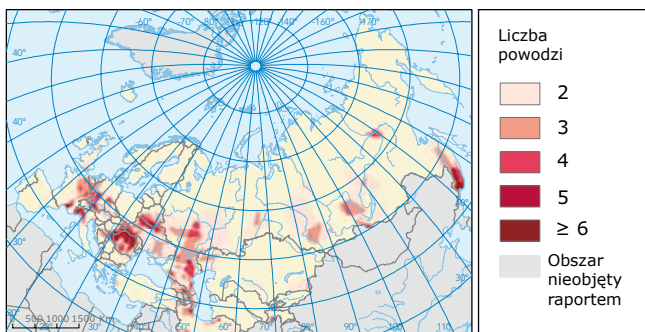

Środowisko i zdrowie: Wody śródlądowe

Ponad 100 milionów ludzi z regionu paneuropejskiego wciąż nie ma dostępu do bezpiecznej pod względem zdrowotnym wody pitnej ani odpowiednich warunków sanitarnych. W EWKAŚ i EPW jakość zasobów wodnych oraz usług sanitarnych pogorszyła się przez ostatnie 15 lat, najbardziej dotykając ludność wiejską.

Jedna trzecia ludności regionu paneuropejskiego żyje w krajach, w których zasoby wodne są poważnie zagrożone. Wysokie straty spowodowane wyciekami w systemach dystrybucji wody, niewłaściwe zarządzanie i utrzymywanie systemów nawadniających oraz nieodpowiednie metody uprawy pogarszają wpływ susz i niedostatku wody.

Zlewiska rzeczne dotknięte powodzią (1998–2005)

Źródło: Mapa 2.3.1 z Czwartego Raportu Oceny.

Środowisko i zdrowie: Gleba

Od czasu konferencji w Kijowie poczyniono postępy zarówno w opracowaniu polityki, jak i dostępie do informacji. Jednakże wciąż jest za wcześnie na odnotowanie jakiegokolwiek wyraźnego polepszenia stanu gleby.

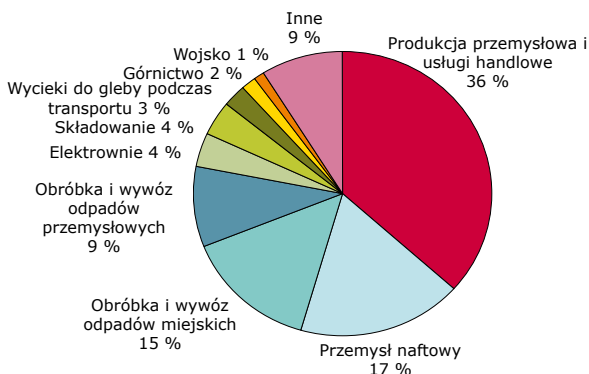
Biorąc pod uwagę złożoność obecnych zagrożeń, zwłaszcza zmiany klimatu, aby wesprzeć działania w kierunku polepszenia stanu gleb potrzebny jest nowy sposób myślenia o mechanizmach udoskonalenia bazy dowodów naukowych.

Wymiana doświadczeń i praktyk pomiędzy państwami i regionami o zbliżonych warunkach glebowych mogłaby zredukować koszty usuwania substancji skażających gleby oraz zapewnić istotną podstawę do współpracy.

Przegląd działań gospodarczych powodujących zanieczyszczenie gleby w niektórych państwach EZŚ i EPW (% zbadanych terenów)

Źródło: Rysunek 2.4.2 z Czwartego Raportu Oceny.

Środowisko i zdrowie: Niebezpieczne substancje chemiczne

Przemysł chemiczny rozwija się na całym świecie. Produkcja toksycznych związków chemicznych w Unii Europejskiej wzrosła niemal o tyle samo co ogólna produkcja chemiczna, a przy tym oba te wskaźniki wzrosły szybciej niż PKB.

Globalizacja prowadzi do zwiększenia obciążenia środowiska w krajach rozwijających się, a także 'import' zagrożeń dla środowiska poprzez zanieczyszczenia transgraniczne i skażone produkty.

Niedawno uzgodniono nowe istotne strategie i przepisy prawne dotyczące zarządzania substancjami chemicznymi zarówno w Europie, jak i na całym świecie. W przypadku Unii Europejskiej obejmują one przepisy prawne dotyczące rejestracji, oceny udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH), które weszły w życie w 2007 r. Na poziomie międzynarodowym w 2006 r. zostało przyjęte strategiczne podejście do międzynarodowego zarządzania substancjami chemicznymi (SAICM).

Dodatkowo, został uzgodniony globalny zharmonizowany system klasyfikacji i oznakowania chemikaliów (GHS), oraz weszły w życie Konwencja Sztokholmska w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych (POPs) i Konwencja Rotterdamska w sprawie procedury zgody po uprzednim poinformowaniu (PIC) w międzynarodowym handlu niektórymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi i pestycydami.

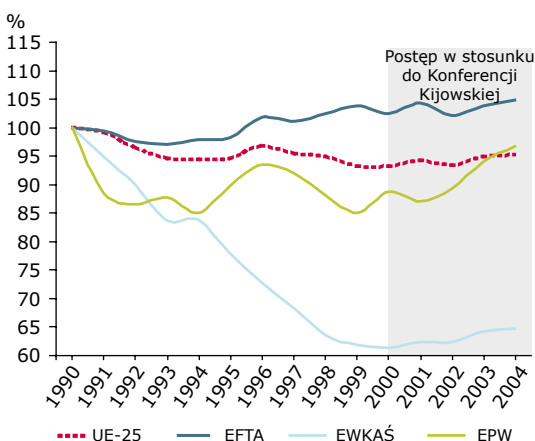
Zmiany klimatu

Emisja gazów cieplarnianych wzrosła w ostatnich latach w większości krajów europejskich i oczekuje się jej dalszego wzrostu w przyszłości. Wiele krajów europejskich przyjęło własne programy zmniejszenia emisji, jednakże niektóre z nich wciąż mają problemy w osiągnięciu celów założonych w Kioto.

Protokół z Kioto, zgodnie z ramową Konwencją Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, i jego pierwszy okres zobowiązań reprezentują jedynie pierwszy krok procedur dotyczących zmian klimatu.

Celem zaproponowanym przez UE, dla uniknięcia niedopuszczalnych zagrożeń związanych ze zmianą klimatu w przyszłości, jest obniżenie globalnej emisji o 50 % do 2050 r., w celu ograniczenia wzrostu temperatury do maksymalnie 2 °C ponad poziom z epoki przedprzemysłowej.

Tendencje w ogólnej emisji gazów cieplarnianych

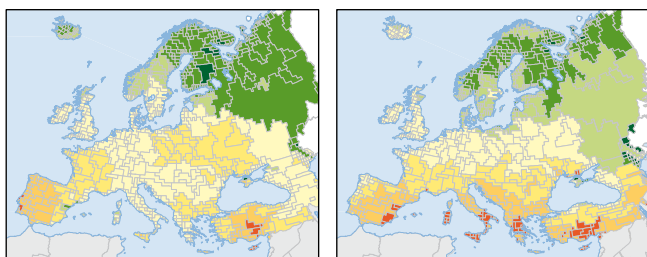

Źródło: Rysunek 3.4 z Czwartego Raportu Oceny.

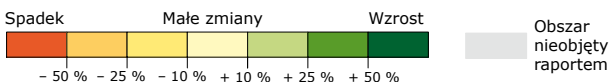

Przewidywane zmiany w rocznych przepływach rzek w Europie na dekadę 2070 w porównaniu z 2000 r.

Oparte na danych z dwóch modeli klimatu:
ECHAM4 (po lewej) i HadCM3 (po prawej)

Źródło: Mapa 3.3 z Czwartego Raportu Oceny.

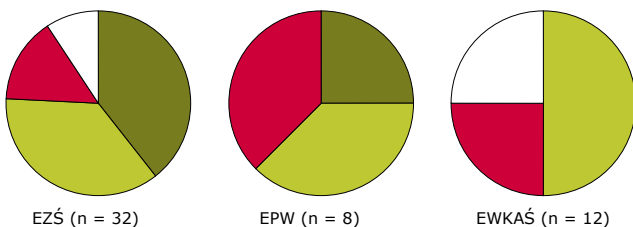
Przewiduje się, że pewne nieuniknione już zmiany klimatu wpłyną na większość sektorów gospodarki oraz zasobów naturalnych — pomimo ostrych programów ograniczających. Dlatego też istnieje pilna potrzeba dostosowania się do tych zagrożeń poprzez rozwijanie i wdrażanie polityk i środków we wszystkich sektorach.

Różnorodność biologiczna

Zmniejszanie się różnorodności biologicznej i zanikanie usług ekosystemowych wciąż pozostają istotnym powodem do niepokoju w regionie paneuropejskim. Dodatkowo wzrasta w regionie liczba inwazyjnych gatunków obcych.

Najistotniejszy cel Rezolucji Kijowskiej dla powstrzymania utraty różnorodności biologicznej w tym regionie do 2010 r. nie zostanie osiągnięty bez znacznych dodatkowych wysiłków i środków. Jednakże komunikacja, edukacja oraz programy podnoszenia świadomości społecznej są wprowadzane w życie zgodnie z ustaleniami Rezolucji Kijowskiej.

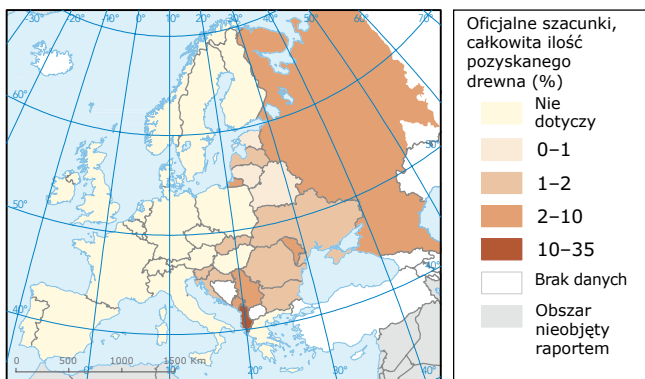
Postęp w rozwijaniu krajowych strategii dotyczących gatunków inwazyjnych

- Krajowa strategia w sprawie inwazyjnych gatunków obcych została przyjęta lub trwają prace nad jej przyjęciem
- Inwazyjne gatunki obce wyraźnie rozpoznane w krajowej strategii różnorodności biologicznej/plan działania zgłoszony do Konwencji o różnorodności biologicznej (CBD)
- Działania dotyczące inwazyjnych gatunków obcych niestwierdzone na poziomie krajowym
- Brak informacji

Źródło: Rysunek 4.12 Czwartego Raportu Oceny.

Zakres nielegalnego wyrębu drzew w wybranych krajach (2000–2004)

Źródło: Mapa 4.5 z Czwartego Raportu Oceny.

Znaczny postęp został dokonany w tworzeniu nowych sieci ekologicznych: Paneuropejska Sieć Ekologiczna oraz sieć Natura 2000 nabierają kształtu, jednak nadal brakuje informacji na temat ich statusu ochrony środowiska.

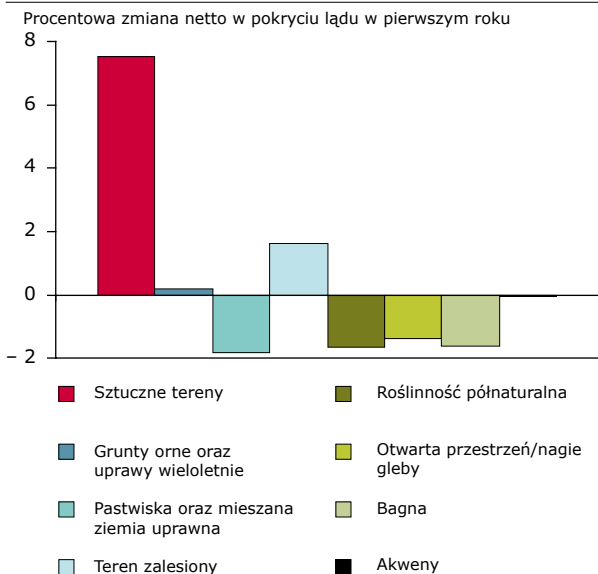
Kwestie środowiskowe zaczynają być z powodzeniem integrowane w działania sektorów leśnego i rolniczego. Jednakże rolnictwo nadal wywiera znaczący wpływ na różnorodność biologiczną. Przyjęte jako cel polityki zidentyfikowanie do 2006 r. ziemi uprawnej o „wysokiej wartości przyrodniczej”, nie zostało osiągnięte.

Środowisko morskie i przybrzeżne

Eutrofizacja pozostaje problemem wszystkich zamkniętych mórz oraz chronionych wód morskich w regionie paneuropejskim. Ograniczanie rozproszonych źródeł substancji odżywczych, w szczególności pochodzących z rolnictwa, jest znacznym wyzwaniem i wymaga wzmożonego działania.

Nadmierne połowy są wciąż rozpowszechnione na paneuropejskich morzach. Usprawniona polityka i bezwzględne wprowadzanie w życie przepisów prawnych są niezbędne dla odbudowania populacji zasobów rybnych — zwłaszcza w celu powstrzymania nielegalnych połowów, ale również w celu zmniejszenia wpływu rybołówstwa na cały morski ekosystem.

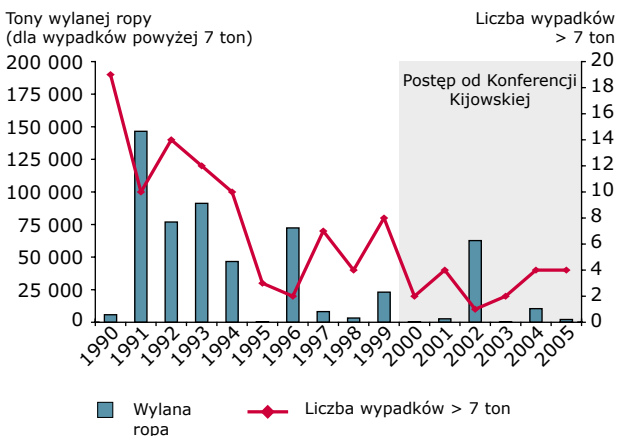
Zmiana pokrycia lądu w obrębie 10 km strefy nadbrzeżnej w 17 z 22 nadbrzeżnych państw członkowskich UE (1990–2000)

Źródło: Rysunek 5.11 z Czwartego Raportu Oceny.

Przypadkowe wycieki z tankowców do mórz europejskich

Źródło: Rysunek 5.8 z Czwartego Raportu Oceny.

Zmiany klimatu mogą również wpływać na morza oraz wybrzeża, łącznie z organizmami morskimi. Polityka przystosowawcza powinna obejmować środki ograniczające inne, nieklimatyczne zagrożenia w celu zwiększenia odporności ekosystemów morskich oraz strefy nadbrzeżnej na zmiany klimatu.

Działania zgodne z regionalnymi konwencjami morskimi oraz polityką UE polepszyły jakość wody w morzach zachodnich, na przykład w przypadku niektórych substancji niebezpiecznych. Polityka skierowana na poprawę ogólnie złego stanu morskiego oraz nadbrzeżnego środowiska europejskiego powinna skupić się na ich ekosystemach.

Zrównoważona konsumpcja i produkcja

Tematyka zrównoważonej konsumpcji i produkcji stała się bardziej znacząca w ramach polityki środowiskowej od czasu Konferencji w Kijowie. Jednakże dotychczas osiągnięto niewiele konkretnych rezultatów, a strategie oraz metodyka oceny negatywnych wpływów na środowisko wymagają wdrożenia.

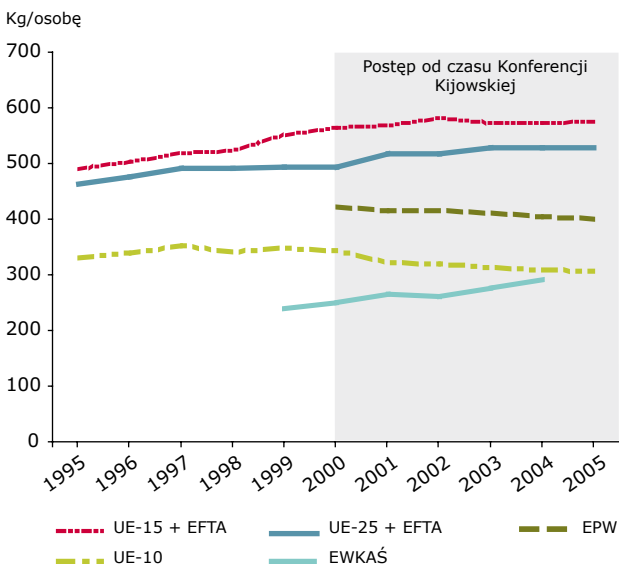
Poziom wykorzystania zasobów na osobę pozostał stabilny we wszystkich regionach przez ostatnie lata i osiągnięto pewne oddzielenie wykorzystania zasobów od wzrostu gospodarczego. Efektywność wykorzystania zasobów różni się znacząco między krajami i jest wielokrotnie wyższa w krajach UE-15 niż w krajach UE-10 i EPW, i prawie dwadzieścia razy wyższa niż w krajach EWKAŚ.

Modele konsumpcji zmieniają się szybko, w wyniku postępujących zmian społeczno-gospodarczych. Kategorie konsumpcji powodujące w ciągu cyklu życia produktów największe obciążenie dla środowiska to żywność i napoje, transport prywatny oraz sektor mieszkaniowy. W UE turystyka oraz podróże lotnicze stają się istotnymi źródłami przyszłych obciążeń dla środowiska.

Region paneuropejski produkuje coraz więcej odpadów. Składowanie odpadów, choć najmniej korzystne dla środowiska, jest wciąż najbardziej rozpowszechnioną metodą gospodarki odpadami w regionie paneuropejskim. Państwa członkowskie UE poczyniły pewien postęp w ograniczaniu ilości odpadów miejskich kierowanych na wysypiska.

Wiele krajów EWKAŚ i EPW rozwinęło strategie zarządzania odpadami oraz ustawodawstwo dotyczące odpadów, jednak muszą być one skutecznie wprowadzane.

Odpady komunalne (odebrane)

Źródło: Rysunek 6.20 z Czwartego Raportu Oceny.

Odpowiednie zbieranie i bezpieczne składowanie odpadów jest nadal poważnym wyzwaniem. W niektórych krajach EWKAŚ jeszcze większym problemem jest zabezpieczenie środowiska oraz gruntowne oczyszczanie terenów składowania niebezpiecznych odpadów odziedziczonych z przeszłości.

Sektory: Rolnictwo

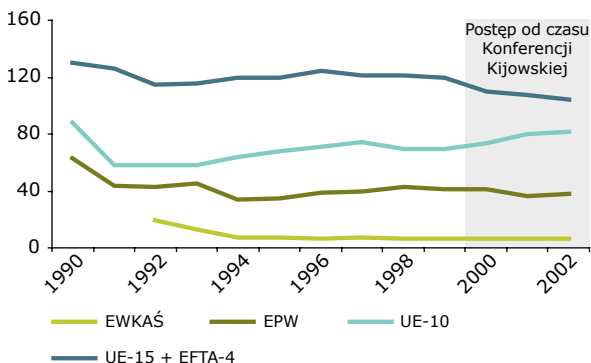
Współczesne, intensywne rolnictwo ma często negatywny wpływ na środowisko poprzez wykorzystywanie i zanieczyszczanie powietrza, wody i gleb. Z drugiej strony uprawa ziemi pozytywnie wpływa na zachowanie europejskich krajobrazów oraz różnorodności biologicznej.

Powierzchnia nawodnionych terenów wzrosła w południowej UE-15 i EPW, wskazując na stałą tendencję do intensyfikacji rolnictwa. Nawadnianie często powodowało spadek zasobów i jakości wody, zasolenie oraz degradację gruntu — zwłaszcza w południowej i wschodniej EWKAŚ.

Większość krajów EPW i EWKAŚ będzie wymagało stałego międzynarodowego wsparcia w celu lepszego zarządzania środowiskiem w sektorze rolnym.

Zużycie nawozów na hektar gruntu rolnego

Średnie zużycie nawozów (kg/ha)

Źródło: Rysunek 7.1.1 z Czwartego Raportu Oceny.

Sektory: Turystyka

Liczba przyjazdów międzynarodowych turystów do regionu paneuropejskiego wciąż rośnie. Turystyka jest jednym z głównych czynników powodujących wzrost zapotrzebowania na środki transportu najbardziej szkodliwe dla środowiska — prywatne samochody i zwłaszcza transport lotniczy.

Wybrzeża, wyspy oraz góry pozostają szczególnie wrażliwe na rozwój turystyki. Degradacja, czasem nieodwracalna, nastąpiła już w niektórych miejscach wyjątkowo popularnych wśród turystów.

Przewiduje się, że wpływ turystyki będzie rósł w wyniku bogacenia się społeczeństwa, zmian stylu życia oraz zmian demograficznych. Zachowanie turystów jest kluczowym czynnikiem w zachowaniu równowagi ekologicznej tego sektora.

Przyjazdy międzynarodowych turystów oraz zmiana procentowa

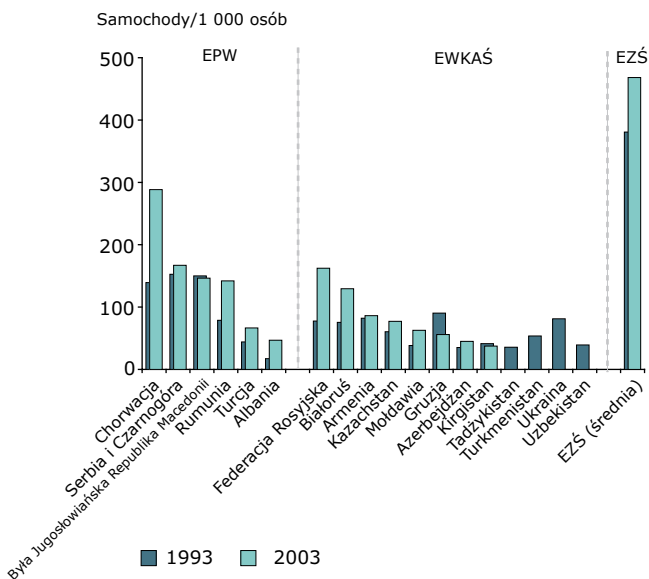
Źródło: Rysunek 7.4.2 z Czwartego Raportu Oceny.

Sektory: Transport

Zużycie energii i emisja gazów cieplarnianych w transporcie w krajach EPW i EZŚ rosną na równi z ogólnym wzrostem w transporcie. Zużycie energii w transporcie i wynikająca z tego emisja CO₂ na głowę mieszkańca w EZŚ są od dwóch do czterech razy wyższe niż w krajach EPW i EWKAŚ.

Rozwijanie konkurencyjnych alternatywnych rozwiązań transportowych jest sposobem zwalczania korków oraz problemów z jakością powietrza, jak również podniesienia bezpieczeństwa transportu. Aby transport publiczny był konkurencyjny, powinien on być uwzględniany już na etapie planowania i rozbudowy miast.

Posiadanie samochodów w Europie

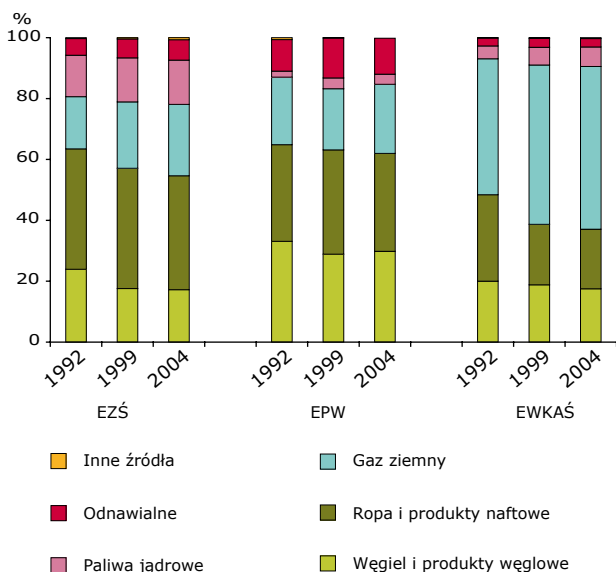
Źródło: Rysunek 7.2.5 z Czwartego Raportu Oceny.

Sektory: Energia

Zużycie energii i wynikająca z tego emisja gazów cieplarnianych wzrastają w regionie paneuropejskim od czasu Konferencji w Kijowie, pomimo zwiększonej efektywności wykorzystania energii oraz zwiększonego wykorzystania odnawialnej energii na niektórych obszarach. Oczekuje się kontynuacji tej tendencji, jeśli nie zostaną wprowadzone w życie żadne dodatkowe strategie i środki.

Rynki energetyczne w trzech paneuropejskich podregionach są ściśle połączone. Znaczna część importu gazu ziemnego i ropy do krajów EZŚ i EPW pochodzi z krajów EWKAŚ i oczekuje się jego dalszego istotnego wzrostu do 2030 r.

Ogólne zużycie energii w zależności od źródła paliw

Źródło: Rysunek 7.3.3 z Czwartego Raportu Oceny.

„Środowisko dla Europy”- najważniejsze wydarzenia

 1991	Pierwsza Konferencja Ministerialna w Dobris Podpisano: Konwencja o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym (Konwencja EIA); Protokół o lotnych związkach organicznych (VOC) do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP). Wejście w życie: Protokół o NO _x do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP).
1992	Podpisano: Konwencja o wodach transgranicznych (TWC); Konwencja w sprawie transgranicznych skutków awarii przemysłowych (CTEIA).
 1993	Druga Konferencja Ministerialna w Lucernie
1994	Podpisano: Protokół o emisji siarki do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP).
 1995	Trzecia Konferencja Ministerialna w Sofii
1996	Wejście w życie: Konwencja o wodach transgranicznych (TWC).
1997	Wejście w życie: Konwencja o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym (Konwencja EIA); Protokół o lotnych związkach organicznych do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP).
 1998	Czwarta Konferencja Ministerialna w Aarhus Podpisano: Konwencja w Aarhus (AC); Protokół o trwałych zanieczyszczeniach organicznych (POPs) do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP); Protokół o metalach ciężkich do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP). Wejście w życie: Protokół o emisji siarki do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP).
1999	Podpisano: Protokół „Woda i Zdrowie” do Konwencji o wodach transgranicznych (TWC); Protokół o ozonie przygruntowym do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP).
2000	Wejście w życie: Konwencja w sprawie transgranicznych skutków awarii przemysłowych (CTEIA).

2001

Wejście w życie: Konwencja w Aarhus (AC).

2002

2003

Piąta Konferencja Ministerialna w Kijowie

Przyjęcie Strategii EWKAŚ
Rezolucja Kijowska w sprawie różnorodności biologicznej
Podpisano, ale nie wprowadzono w życie (stan na czerwiec 2007 r.):
Protokół w sprawie rejestrów uwalniania i transferu zanieczyszczeń PRTR do Konwencji w Aarhus; Protokół o odpowiedzialności cywilnej do Konwencji o wodach transgranicznych (TWC); Protokół o ocenie zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju (SEA) do Konwencji o wodach transgranicznych (EIA).
Podpisano: Konwencja o ochronie środowiska i zrównoważonym rozwoju Karpat (Konwencja Karpacka).
Wejście w życie: Protokół o trwałych zanieczyszczeniach organicznych (POPs) do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP); Protokół o metalach ciężkich do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP).

2004

2005

Wejście w życie: Protokół „Woda i Zdrowie” do Konwencji o wodach transgranicznych (TWC); Protokół o ozonie przygruntowym do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości (CLRTAP).

2006

Wejście w życie: Konwencja Karpacka.

2007

Szоста Konferencja Ministerialna w Belgradzie

2008

2009

2010

2011

Siódma Konferencja Ministerialna w Astanie

Kraje uczestniczące w procesie „Środowisko dla Europy”

Albania	Lichtenstein
Andora	Litwa
Armenia	Łotwa
Austria	Luksemburg
Azerbejdżan	Malta
Białoruś	Mołdawia
Belgia	Monako
Bośnia i Hercegowina	Niemcy
Bułgaria	Norwegia
Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	Polska
Chorwacja	Portugalia
Cypr	Rumunia
Czarnogóra	San Marino
Czechy	Serbia
Dania	Słowacja
Estonia	Słowenia
Federacja Rosyjska	Stany Zjednoczone Ameryki
Finlandia	Szwajcaria
Francja	Szwecja
Grecja	Tadżykistan
Gruzja	Turcja
Hiszpania	Turkmenistan
Holandia	Ukraina
Islandia	Uzbekistan
Irlandia	Ukraina
Izrael	Węgry
Kanada	Wielka Brytania
Kazachstan	Włochy
Kirgistan	

Środowisko Europy
Raport z Dobris

Sofia, 1995

Środowisko Europy
Drugi Raport Oceny

Aarhus, 1998

Środowisko Europy
Trzeci Raport Oceny

Kijów, 2003

Środowisko Europy
Czwarty Raport Oceny

Belgrad, 2007

W celu uzyskania szczegółowych informacji i pobrania raportów zapraszamy na stronę: www.eea.europa.eu/pan-european

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K, Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Faks: +45 33 36 71 99

Strona internetowa: eea.europa.eu
Zapytania: eea.europa.eu/enquiries

